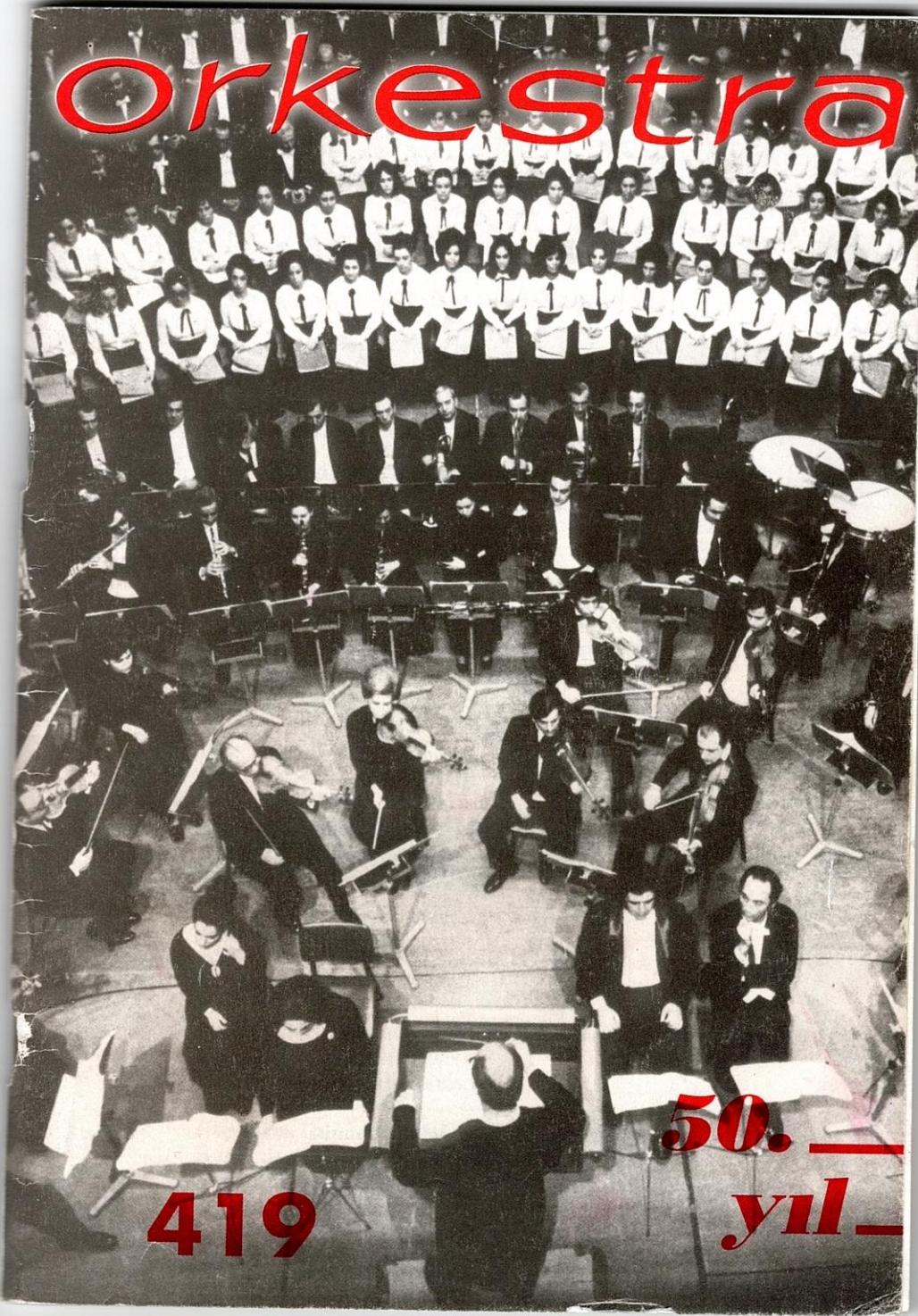

Orkestra

419

50. —
yıl —

orkestra

AYLIK MÜZİK DERGİSİ

YIL: 50, SAYI: 419, MAYIS-HAZİRAN 2011

Sahibi ve Genel Yönetmeni : Panayot ABACI

Yazı İşleri Sorumlusu : Yavuz AKSEL

İÇİNDEKİLER

Cemal Reşid Rey'in Pek Bilinmeyen Bir Yapıtı: "Güneşli Manzaralar" / Prof. Dr. Yalçın TURA	3
Sanatseverlere Uyarı!... / N. Bijen MOLAY	7
Kültür ve Turizm Bakanlığı'nda Yeni Bir Oluşum Önerisi: Müzik Sanatları Genel Müdürlüğü... / Dr. Ayhan SARI	11
Müzik Öğretmenliği Eğitiminde Mesleki Sosyalizasyon / Doç. Dr. Nesrin KALYONCU	16
Modernite Kavramı ve Bu Kavramın Türk Müziği Açısından Değerlendirilmesi/ Yard. Doç. Dr. Deniz AYDAR	28
Kontrbasın Tekniğinde Alman ve Fransız Tekniklerinin Karşılaştırılması / Arda Ardaşes AGOŞYAN	35
20. Yüzyıl Virtüözlerinin Viyola Çalma Sanatı üzerine Değerlendirme ve Önerileri / Elif KANTARCI AKKAYA	40
Geçmişten Günümüze Osmanlı ve Türk Müziği'nde Kullanılan Notalama Sistemleri / Şeyma ERSOY ÇAK	46

ORKESTRA DERGİSİ HAKEMLER KURULU

Prof. SAİM AKÇIL

Prof. ŞEBNEM AKSAL

Prof. CİHAT AŞKIN

Prof. NEVZAT ATLIĞ

Prof. RUHİ AYANGİL

Devlet Sanatçısı: GÜRER AYKAL

Prof. ŞEHVAR BEŞİROĞLU

Prof. ESER BİLGEMAN-ŞAKİR

Prof. LEDA CENAZ

Prof. KORAL ÇALGAN

Prof. EMEL ÇELEBİOĞLU

Prof. EROL ERDİNÇ

Prof. REŞİT ERZİN

Prof. DİLEK EVGİN

Prof. NECATİ GEDİKLİ

Prof. GÖNÜL GÖKDOĞAN

Prof. RENGİN GÖKMEN

Prof. EROL GÖMÜRGEN

Prof. MESUT İKTU

Prof. TULİN İKTU

Prof. ÇİĞDEM İYİCİL

Devlet Sanatçısı: SUNA KAN

Prof. NERMİN KAYGUSUZ

Prof. ADNAN KOÇ

Prof. GÜNSEL KOPTAGEL

Prof. ATTİLA MANİZEDE

Prof. GÜLPER REFIĞ

Devlet Sanatçısı: AYŞEGÜL SARICA

Prof. ERMUKAN SAYDAM

Prof. MUAMMER SUN

Prof. OVA SÜNDER

Prof. AYDIN TEKER

Prof. MUTLU TORUN

Prof. YALÇIN TURA

Prof. İLHAN USMANBAŞ

Prof. ABDULLAH UZ

Prof. METİN ÜLKÜ

Prof. MERAL YAPALI

Prof. PINAR YILANCIOĞLU

modernite kavramı ve bu kavramın türk müziği açısından değerlendirilmesi

Yard. Doç. Dr. Deniz AYDAR^(*)

Modernitenin Tanımı ve Bu Kavramın Genel Değerlendirilmesi

"Modernite" aslında çağdaşlık" kelimesi ile eşanlamlı bir kelimedir. Bireysel ve toplumsal olarak içinde bulunduğumuz dönemin şartlarına göre yaşama biçimi veya her şeyin şu anki şartlar itibari ile aldığı konum, yani modern olma durumu diye tanımlanabilir. Bununla bağlantılı olarak;

"Modernite, 'modern' sözcüğünden türetilmiştir."^(**)

Genel olarak tüm dünyada 16. yy. Aydınlanma Süreci şeklinde tarif edilen akılcı, bilime yönelik

(*) Ordu Üniv. Güzel Sanatlar Fak. Sahne Sanatları Bölüm Başkanı.

(**) TURANİ, Adnan, *Çağdaş Sanat Felsefesi, Remzi Kitabevi, Beşinci Basım, İstanbul, 2006, s.162.*

deneyci süreç, o yüzyıllardan günümüze birey ve toplum olarak modern olma sürecini hazırlayıp modernite kavramının temel-lerini atmış, dünyada bireysel hak ve özgürlüklerin geniş açılı düşünce akımlarının, yenilik arayışlarının güçlendiği 19. ve 20. yy.'da da, Türk toplumu dahil gelişmiş veya gelişmekte olan bütün toplumların siyasi, sosyal, ekonomik, hukuksal, sanatsal vs. yaşamlarına genel olarak yansıyor, toplumları uygarlaştırma sürecine doğru yönelmiştir. Dolayısıyla modernite, daha geniş çaplı bir şekilde tanımlanacak olursa, 19. yüzyıla başlayıp, 20. yüzyıla doğru uzanan çağdaşlaşma kavramı ile eşdeğer bir dünya görüşünün şekillendirdiği, bilimsel, sanatsal, ayrıca demokrasi kavramının ön plana çıktığı, kültürel yon-ğunluğu bulunan kentli yaşama biçimidir. Elbette ki modernitenin ortaya çıkışında kimlik arayışları ve ulusalcılık da çok önemli bir faktördür, ancak tek faktör olamaz. Bununla birlikte, bilişim çağına yönelik bilgi toplumu olma, teknolojik gelişim ve entelektüel bakış gibi faktörler de modern olmayı bütünleyen olgulardır. Yani, kısaca söylemek gerekirse "ulusalcılık" kavramı moderniteyi ilk şekillendiren faktörlerden biridir. Çünkü "modernite" denen kavram öncelikli etapta "modern ulus devletlerinin"(*) oluşma temeline dayanır, ancak tek unsur değildir.

Ayrıca modernite veya modernleşme denen süreç, aşağı yukarı 1960'lı yıllardan bu yana piyasa koşullarının şekillendirdiği, sanat kavramının metalaştığı, hızlı üretimin söz konusu olduğu ve sınırsız teknolojinin baskınlaştığı son dönemde, olumlu yanlarının yanısıra, kültürel yozlaşmayı ön plana çıkaran olumsuz bir süreç de izlemektedir. Bu noktada aslında 19. yy.'dan, 1960'lı yıllara kadar olan akılcı ve bilime dayalı, ideal normlarda "kısıtlı liberal modernlik"(**) diye tanımlanabilen modernite tarzı, o yıllardan günümüze değin, aşırı sanayileş-

(*) ZURCHER, Eric Jan, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi, İletişim Yayınları*, 22. Basım, İstanbul, 2008, s.32.

(**) WAGNER, Peter, *Modernliğin Sosyolojisi*, Doruk Yayıncılık, İstanbul, 2003, s.13.

miş, kitle tüketiminin ve bilişim teknolojilerinin yoğun olduğu "örgütlü modernlik"^(*) halini almıştır.

Modernliğin Türkiye'deki konumuna bakılacak olunursa; "Türkiye'de modernleşme, tarihi bir zorunlulukla ortaya çıktı"^(**), Tanzimat devrindeki batılılaşma hareketleri ile şekillenip, Cumhuriyet'le birlikte uygar bir Türk toplumu yaratmak için modernleşme ile birlikte yapılan girişimler, bu toplumda sadece askeri devlet otoritesini düzeltmek için değil, Türk toplumunun çeşitli alanlardaki yaşamlarına da düzen getirmek için uygulanmıştır. Burada hemen belirtilmesi gerekir ki, Tanzimat modernleşmesi askeri devlet otoritesini düzeltme ve yenileştirme olgusuna dayanıyorken, Cumhuriyet modernleşmesi halkı da içine alarak yaşam yenileştirme şeklinde gerçekleşmiştir. Bundan yola çıkarak aslında modernitenin temel amacı, geçmiş yüzyıllardan günümüze zaten değişimler geçirmiş olan toplumumuzda, kökten değişiklikler yaratarak, yeni insan, yeni toplum, yeni yaşam düzeni yaratmaktır. Elbette ki toplumumuzda modernite kavramı, yapılan köklü değişikliklerin ani olması dolayısıyla ikiliklere sebebiyet vermiş; doğulu-batılı, gerici-ilerici, alafanga-aturka vs. gibi özelliklerle de müzik sanatını ve Türk müziğini çok etkileyecek terimler ortaya çıkarmıştır. Bu, konunun ayrı bir yönüdür. Ancak modernite kavramı bu tür olumsuzluklar nedeni ile sorgulama ihtiyacı doğurmasının yanısıra amacı, uygar birey ve toplum yaratmak olup, zamana hitap eden atılımları desteklediği için olumlu yönleri ile de düşünülmesi gereken bir olgudur.

Çeşitli yönleri ile ele alınan modernite kavramı özetle toparlanacak olursa;

- Tarımsal üretimden, endüstriyel üretime geçiş
- Yüzyüze insani ilişkilerden, uzmanlaşmış resmi ilişkilere geçiş

(*) WAGNER, Peter, a.g.e., s.13.

(**) ORTAYLI, İlber, *Gelenekten Geleceğe*, Timaş Yayınları, 13. Baskı, İstanbul, 2008, s.30.

- Yani; kentleşme kültürüne geçiş diye de tanımlanabilir.

Modernite Kavramının Bugünün Koşullarındaki Şekillenmesi

Aydınlanma süreci ile başlayıp değişik şekillerde günümüze gelen modernleşme sürecinin ve kavramının ana düşüncesi, sanayileşme yolunda uygar, akılcı rasyonalist, kuralcı birey ve toplumlar yaratmak idi. Ancak modernite denilen bu kavram, 1960'lı yıllardan günümüze gelinceye dek çeşitli anlayış ve yapılanmalarla değişikliğe uğramıştır. Tabii burada küreselleşme denilen ve dünyamızı şu dönemde şekillendiren olgu çok önemli bir etkidir. Çünkü küreselleşme modernleşme aşamalarını etkilemiş ve etkilemektedir. Kaldı ki, küreselleşme aslında iki aşamalıdır. Birinci aşaması Türkiye toplumunun Cumhuriyet dönemi modernitesiyle paralelleşen ve tüm dünyada etkili olmaya başlayan İngiltere'nin öncülüğünü yaptığı ticari, ekonomik ve sanayileşme yolunda attığı adımlardır -ki İngiltere himayesinde sömürgeleştirdiği milletlerle ekonomik ve ticari olarak gerçekleştirdiği yapılanmalarla, birinci küreselleşmenin ilk öncülerindendir. Dolayısıyla, bu birinci küreselleşme, akılcı, özgür, rasyonalist ve ideal normlarda birey ve toplumları yaratan birincil modernleşmeyi getirmiştir.

Modernleşmenin bugünkü koşullarını şekillendiren ikinci etaptaki küreselleşme ise, şu an toplumları etkileyen Amerikan küreselleşmesidir. Bu küreselleşme biçimi sanatın, ekonominin, ticaretin, sosyo-kültürel her alanın metalaştığı, modernleşme yolunda bireyin özgürleşirken yalnızlaştığı, aşırı piyasa ekonomisinin ağır bastığı, anlık üretimin söz konusu olduğu ve kitle tüketiminin yaygınlaştığı olumsuz bir yapılanma doğurmuştur ki, bu süreç ikinci tip modernitenin olumsuz yanlarıdır. Aslında bu süreç modernite diye de tanımlanamaz, çünkü bugünkü dünya düzeni moderniteyi tamamlamış olup, belki postmodern bir yapılanmaya doğru giden ve adlandırılmayan, daha çok farklı kimlik ve oluşumların ve çoklu kültürlerin söz konusu olduğu çoğulcu bir anlayışa doğru giderek modernite kavramının dışında bir süreç izlemektedir.

Bugünkü oluşum bu şekildedir. Yani modernite kavramı aslında günümüze gelene dek çeşitli aşamalardan geçerek değişim göstermiştir.

Modernite Kavramının Türk Müziği Açısından Değerlendirilmesi

Akıl kavramının ön planda tutulduğu modern olma süreci, tüm dünya toplumlarında olduğu gibi, Türkiye toplumunda da daha önce belirtildiği üzere, Tanzimat devrindeki hareketlerle başlayıp, Cumhuriyet döneminde kesin şeklini almış ve kavramın içeriği değişerek günümüze kadar gelmiştir. Yani toplumumuzda modernite süreçleri incelenerek, toplumumuzun sosyo-kültürel, sanatsal, ekonomik vs. gibi alanlarda halen geçirmekte olduğu değişime bakılacak olunursa, modernite kavramının içeriği de sürekli değişmekte ve bu kavrama bakış açıları çeşitlenmektedir. Dolayısıyla Türk müziği ile modernite kavramının bir arada düşünülmesi çok kesin kalıplaşmış tanımlamalardan daha ziyade, modernite kavramı ve onun süreçlerine bakış açısına bağlıdır. Dolayısıyla tüm sorun moderniteyi toplumun dinamiklerine bakarak kısıtlı olarak düşünmekten daha fazla, bu kavramı daha geniş açılı düşünebilmektir. Ayrıca bir kavram olarak modernite kavramı, modern kelimesinden türemekle birlikte, Latince "modus" yani moda kelimesinden oluşmuş olup, aslında içinde bulunduğu dönemdeki çizgisini yaratmıştır. Dolayısıyla Türk Müziğindeki yaşamsal çizgi Osmanlı döneminde var olduğu 13. yy.'dan günümüze gelinceye dek her dönem kendi modasını yaratmıştır. Bu, bir bakış açıdır. Bununla birlikte modern olma süreci bir kavram olarak 19. yy. Tanzimat hareketleri ile başlayıp, başlı başına bir olgu şeklinde geliştiği için, daha önceki yüzyıllar dahilinde Türk müziğindeki gelişmeleri ve olguları değerlendirirken, modernite süreci içerisinde değil de, klasizm ve yaratının ön planda olduğu, çevre kültürlerin etkileri ile yoğunluklu bir icra dönemini kapsayan, ayrıca bu müziğin daha insani ilişkiler çerçevesinde, daha naif bir yaşamı yansıttığı şeklinde düşünülmesi de doğaldır. Kaldı ki, bahsedildiği gibi modernite kav-

ramı 19. yy.'la birlikte ortaya çıkmıştır. Bununla bağlantılı olarak 19. yy.'da ortaya çıkan ve Cumhuriyet döneminde de başlıbaşına içeriğini oluşturmuş modernite kavramı, yazının daha önceki bölümlerinde de bahsedildiği gibi, yapılan ani değişiklikler sebebiyle alaturka-alafranga ikiliğine sebebiyet vermiş ve çoksesli çağdaş Türk müziği gibi bir yapı yaratmanın yanı sıra -ki bu ayrı bir müzik türüdür- kökenini Ortaasya'da oluşturup ana yapısını Osmanlı'da şekillendiren çeşitli etkilenmelerle oluşup ürünleri günümüzde de devam eden Türk Müziğini de daha olumsuz yönde etkilemiş ve geri plana itmiştir. Çünkü Türk Müziğinin modern çizgisini oluşturma çabası içerisinde, halk türkülerini baz alıp, bunları çok seslendirme yoluna gidilmiş ve Türk Müziğinin o dönemki genel politikasını oluşturmuştur. Dolayısıyla hem bizim müziğimiz ikinci planda kalmış, hem de yaratıyı ikinci planda bırakan kısıtlı modernliğe yönelmiştir. Oysa ki bu modernite tarzı günümüzde artık çok zayıf kalmaktadır. Çünkü Türk müziğinin piyasa koşullarından etkilendiği gerçeği bir yana bırakılırsa, bu müziği gerek gelenek çizgisiyle, gerekse yeni arayışlarla canlandıran icracı ve akademisyen kimlikler ve özellikle genç yetenekler yetişmekte ve bu alanda gerek yurtiçinde, gerekse yurtdışında yoğun bir araştırmacılık ve bilim faaliyetleri gerçekleşmektedir. Yani Türk Müziği içinde bulunduğu dönemde, artık sadece icra olarak değil, bilimsel ve deneysel çalışmalarla da yaratıcılığın ön planda tutulması gereken bir platformda kendini göstermektedir. Bu şekilde bakıldığında Türk Müziği alanında çağımızda, bilim ve araştırmacı kimliklerin de desteğiyle yenilikçi arayışlar yoğunluktadır. Çünkü Türk Müziği ve bilim çok farklı boyutlarda bir aradadır. Bu anlamda önemli olan, modernite kavramının sınırlarını aşarak, bu kavramın günümüzde değiştiğini düşünüp, kavrama takılı kalmadan, daha geniş düşünce açıları ile, Türk Müziğinin kendi yaratıcılık sahaları derinliğine araştırılmalı, teori, ritm, melodi, icra tekniği, icra üslubu, güfte-vezin ilişkisi, serbest şiir anlayışı, formel yapılanmalar, insan sesi yapılanmaları, çalgı tekniği vs. gibi konular incelenip, özellikle yenilikçi beste çalışmaları desteklenmeli,

çoksesli çalışmalara yaklaşılmalı ve ilerleyen çağımızda Türk Müziğinde kaliteli anlamdaki arayışlar üzerinde düşünölmelidir.

KAYNAKÇA

- **ORTAYLI, İlber, *Gelenekten Geleceğe*, Timaş Yayınları, 13. Baskı, İstanbul, 2008.**
- **TURANİ, Adnan, *Çağdaş Sanat Felsefesi*, Remzi Kitabevi, Beşinci Basım, İstanbul, 2006.**
- **WAGNER, Peter, *Modernliğin Sosyolojisi*, Doruk Yayımcılık, İstanbul, 2003.**
- **ZURCHER, Eric Jan, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İletişim Yayınları, 22. Basım, İstanbul, 2008.**